

Interdepartmental Project on the Urban Informal Sector

PHILIPPINES

Assessment Report Series No. 10

Child Workers in Footwear Manufacturing in Marikina

Trends-MBL

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION
South-East Asia and the Pacific
Multidisciplinary Advisory Team
(ILO/SEAPAT), Manila

1260
Interdepartmental Project on the Urban
Informal Sector

PHILIPPINES

Assessment Report Series No. 10

Child Workers in Footwear Manufacturing in Marikina

Trends-MBL

INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION
South-East Asia and the Pacific
Multidisciplinary Advisory Team
(ILO/SEAPAT), Manila

**ILO MANILA
DOCUMENTATION CENTER**

PREFACE

This report is part of a series of publications prepared in the context of the Interdepartmental Project on the Urban Informal Sector (INTERDEP) launched by the International Labour Organization in 1994. This is a pilot project which covers three major urban centers: Dar es Salaam (Tanzania) in Africa; Bogota (Colombia) in Latin America; and Manila (Philippines) in Asia.

The INTERDEP uses a comprehensive approach to informal sector development, covering all aspects of direct interest to informal sector promotion, e.g. basic statistics, policy and regulatory environment, access to productive resources, and informal sector associations. It further includes those concerns not usually taken into consideration in traditional informal sector development programmes; namely, improving working conditions, promoting the social protection of workers, reducing child labour, all with a view to progressively extending international labour standards to cover the informal sector.

The project has been designed in such a way as to ensure the full participation of local partners at every stage of the implementation. For this purpose, the Project Advisory Committee (PAC) was formed. It is made up of representatives of government agencies, local government units, employers' and workers' organizations, non-government organizations, financial institutions, and grassroots associations. The Department of Labor and Employment chairs the PAC.

It is hoped that the successful implementation of the INTERDEP would contribute to the growth of competitive and profitable informal sector enterprises, paving the way for their gradual integration into the formal and organized sector of the economy.

The child labour problem concerns all types and sizes of enterprises, but is more prevalent in informal sector enterprises. An important problem related to this issue concerns the particularly poor working conditions to which working children are subjected. The INTERDEP Project has, therefore, initiated an in-depth study on this issue with a view to coming up with practical solutions that would help reduce the particularly objectionable features of child labour. The study focusses on child laborers engaged in Marikina's footwear industry. This report summarizes the study findings and makes a number of recommendations for improving the situation of these children. It describes the daily routine, working conditions and aspirations of the children, based on interviews with a sample of children and ocular inspections of their working environment. The parents were also interviewed with a view to obtaining their perceptions and opinions about this issue.

The ILO is grateful to TRENDS-MBL for its work. This report also would not have been made possible without the assistance and cooperation of the PAC members as well as of those working in the informal sector who have accepted to participate in the preparation of this study. Lastly, the ILO is thankful to the Government of the Philippines and particularly to DOLE, for having accepted to host the INTERDEP and for their continuous and generous support.

George Aryee
Manager
Interdepartmental Project on the
Urban Informal Sector
ILO Geneva

Rashid Amjad
Director
South-East Asia and the Pacific
Multidisciplinary Advisory Team
(ILO/SEAPAT), Manila

CONTENTS

	Page
I. INTRODUCTION	1
1.1 Background and Objective	1
1.2 Technical Details of the Study	1
1.3 Timing	2
1.4 Research Agency	2
2. Highlights	2
3. Findings	3
3.1 Family Circumstances of Respondents	3
3.2 Daily Routine	7
3.3 Work Conditions and Other Elements	13
3.4 The Pressing Need to Work	24
Annex 1 Focus Group Discussion Guide	39
Annex 2 Discussion Guide for In-Depth Interview	41

1. INTRODUCTION

1.1. Background and Objective

This report is a qualitative research study on child labourers engaged in Marikina's footwear industry. It is based on face-to-face interviews with the children who talked about their daily routine, work conditions and general aspirations in life. To have a fuller appreciation of their situation, an ocular inspection of work sites was conducted when parents of the children were also interviewed to draw out their perceptions of and opinions on the above issues.

The principal output of the Focus Group Discussion (FGD) was a report of the information gathered and views expressed, which it is hoped will serve as an useful input into possible action programmes aimed at the reduction and eventual elimination of child labour, especially in hazardous operations, and the protection of working children.

1.2 Technical Details of the Study

1.2.1 Location

The FGD sessions with the children were convened at TRENDS-MBL, Inc.'s office in Quezon City while the in-depth interviews with the parents were conducted at their homes cum workplaces in Marikina.

1.2.2 Respondent and Group Specification

Two (2) groups of male and female child labourers aged 8 to 14 years of age were interviewed. More specifically, these two groups were composed of the following respondents:

- Group 1 - Males, 8-14 years old from Class CD households
- Group 2 - Females, 8-14 years old from Class CD households

Each session was attended by 8-10 respondents from Marikina.

For the in-depth interviews, the father or mother of each child was interviewed. This yielded 16 in-depth interviews.

1.2.3. Method of Survey

Screening

Interviews were conducted to screen for qualified respondents who were invited to the meeting.

Meeting (Focus Group Discussion)

A moderator who was experienced in facilitating group discussions guided the sessions. The discussion was unstructured. However, a discussion guide (see

Annex 1) was kept on hand to ensure that all important aspects of the study were covered.

Refreshments were served to each group prior to the session. Aside from the token gift which was given to each respondent after the meeting, he/she was recompensed in cash for the hours devoted to the discussion.

Meeting (In-depth Interviews)

After the session, appointments were made with the parents for the in-depth interviews. At the outset, the interviews were free-flowing but as in the FGD sessions a discussion guide (see Annex 2) was kept on hand to ensure that all important topics were covered.

1.3 Timing

Conduct of sessions and fieldwork	-	June 23 to July 14, 1995
Submission of final report	-	September 7, 1995

1.4 Research Agency

TRENDS-MBL, Inc.

2. HIGHLIGHTS

In the midst of the urban heartland, male and female children as young as eight years of age can be found employed in small-scale shoe and slipper factories in Marikina. Ocular visits to these virtual sweatshops reveal almost subhuman working conditions characterized by poor illumination, inadequate ventilation, and generally unsanitary surroundings. However, perhaps because they have had so little in life, the children seem resigned to their dismal circumstances. Even the exposure to rugby is not perceived as hazardous by some. On the one hand, the parents and children feel that it is something they just need to get accustomed to. On the other hand, some of them consciously avoid contact with it because of its ill effects causing symptoms like dizziness and respiratory difficulties. Furthermore, while their employer does not prevent them from wearing any protective clothing, they themselves consider wearing a mask, a discomfort because of the poor ventilation in their workplace.

Needless to say, their primary reason for working is their limited financial resources. Parents admit that their children's minimal earnings also help in the household expenses. The children earn anywhere from P0.25 to P2.50 a pair. The children report that they use their salary as allowance for school or to buy whatever they need. Some of them even surrender a fraction of their income to their parents. Others who just help their parents with work that is brought home disclose that they don't get paid; they get their remuneration in the form of allowance for school and the like.

The full-time child workers we talked to turned out to be school dropouts. Their parents/guardians confess that they do not have the money to send them to school. Some of the children volunteered to take on a job instead of just hanging around while others were prodded by their parents.

Others who go to school either go to work in the morning before attending class or in the afternoon after school. Generally, parents feel that their children are better off working as it keeps them away from drugs or other vices. They also appreciate the fact that their children learn to be self-reliant early in life. However, most of them still put a high premium on education. Majority of the parents claimed that their children are not obliged to work, and if they had a choice, they would rather have them studying. But, their limited financial resources prevent them from doing so. Unfortunately, the general sentiment of the parents is that they would be content if at most their children finished high school as this would be the requisite passport for them to find work in big factories.

The child labourers and their parents alike dream of living more comfortably in the future. Owning their own house and lot, travelling abroad, and finding an office job are some of their common aspirations in life.

3. FINDINGS

3.1 Family Circumstances Of Respondents

1. Respondents' family size ranges widely from just one child to eight, with four children appearing to be the norm.

It is more common to find firstborns among the male child workers than among the females. Apparently, the burden of earning for the family rests more heavily on the firstborn males but is equally shared by females regardless of the latter's order of birth in the family.

Children living with single parents due to overseas work, separation, or death are not rare.

"Ako tatay ko lang, kasi ang nanay ko nasa abroad."
(I-2-2)

"Ako ang nanay ko at saka mga kapatid ko. Wala ang tatay ko, kasi magkahiwalay sila." (I-2-4)

"Ako nanay ko lang ang kasama ko. Ang tatay ko kasi patay na." (I-1-3/6/7/8)

"Sa abroad ako. Pag nandito ako, wala akong trabaho, sa bahay lang ako. May parlor ... ayan pag-ano may customer. Nasa abroad ang mister ko. Sa Jeddah ako, sa hospital." (Mother)

"Ako ang Nanay wala na akong asawa. Tapos ang anak ko tatlo. Isang lalaki na 23, panganay ko yun. Yung sumunod babae, 16 years old. Yung sumunod lalaki, 12 years old." (Mother)

There is also at least one respondent in each group who lives either with the grandparents or with an aunt for economic reasons. With a tinge of embarrassment and pain, these child workers admitted they were "given" or endorsed to their next of kin because their parents could no longer support the entire family.

"Ako Lola ko lang, kasi nasa province ang mga magulang ko, nasa Bicol." (I-1-12)

"Doon (sa Tita ko) ako lumaki. Dinadalaw naman ako ni Mama." (II-2-3)

"Ako, sa Tita ko ako bale nakatira." (II-1-3)

"Apo ko si Marilou. Anak sa labas yan. Magdadalawang buwan pa lang kinuha ko na." (Grandmother)

2. Likewise, there were at least a couple of respondents in each group who had stopped schooling because of financial constraints. Apparently, it is the older respondents or those of high school age (13-14) who feel the crunch most. Although the public school system guarantees free education up to secondary level, the miscellaneous fees charged by schools at the high school level seem beyond the reach of most parents.

"Kasi hindi na ako nag-aaral. Huminto. Walang pera eh. Bale nagtatrabaho na lang ako kasama ang mother ko. Third year na ako dapat." (II- 9-2)

"Kasi hindi na ako nag-aaral. Kapos sa budget. Bale nung ano pa, pagtapos ko ng elementary, tapos kong maggradweyt huminto na ako." (II-17-4)

"Ngayon lang siya huminto sa pag-aaral kasi wala ng pampaaral." (Grandmother)

"Grade six lang, paano wala naman na kaming ipagpapa-aral." (Mother)

3. As noted earlier, the burden of earning a living is assumed by more than one member of the family. For some respondents, both parents have gainful employment; while for others it is just one parent and another sibling pooling their earnings.

"Dito na rin sa mismong bahay namin. Kaming lahat nagtatrabaho, si Lemon naglilinis ng sapatos. Yung isa ko namang anak na babae nagsusukat. Kaya nga lang din kulang din kami sa financial, sa mga ano ... pagdating ng walang gawa, ibig sabihin wala na ring pera, ganon." (Father)

"Kami, tatlo (3) kaming nagtatrabaho. Nanay ko, tatay ko at saka ako." (I-2-7)

"Tatay ko hindi ko alam kung saan nagtatrabaho. Pero ang ano, alam ko kandilaan." (II-6-9)

"Ang nanay ko rin at saka tatay ko nagtatrabaho rin. Ang nanay ko sa Fortune Tobacco, ang tatay ko sapatero." (I-2-1)

"Sa amin nanay ko, tatay ko at saka ako (nagtatrabaho)." (I-2-11/8)

"Ang nanay ko rin nagtatrabaho sa pagawaan ng tsinelas. Kami lang dalawa (2) ng nanay ko ang nagtatrabaho. Sa amin nanay ko rin at saka ako." (I-2-6/3)

"Sa amin tatay ko at saka ako." (I-2-4)

"Sa amin, utol (brother/sister) ko at saka ako." (I-2-9)

"Meron, kuya ko sa pabrika." (II-3-4)

"Ate ko sa SM." (II-5-9)

"Sa amin lahat kami." (I-2-2/10)

"Siyempre nasa pagtuturo ng magulang yan, kung papano natin imumulat yung kahirapan. Kung papano humawak ng pera. Katulad niyan, sa hanapbuhay naming ito talagang napakahirap, sabi ko sa kanila, 'Magtulong-tulong tayo,' sa problema, sa hanapbuhay. At saka kung halimbawa kung ano rin ang problema naming mag-asawa sinasabi din namin sa kanila at saka kung papano nila kami matutulungan." (Mother)

"Tumutulong dito. Lahat sila tumu-tulong. Pero pinaghahanap ko nga ng trabaho dahil mahirap asahan ang gawa, lalo na pag ganitong panahon na, wala na. Ang lakas kasi ng gawa magmula January hanggang

hanggang December naman. Ang nangyayari pag natapos na ang gawa ... maganda lang kasi hangga't may ginagawa. Pag naubos na yung gawa, dahil wala ka namang puhunan at saka yung tinutubo mo naman halos hindi mo rin nasasapat dahil kasi tseke yun. Ipapalit mo, inaalisan pa ng porsiyento, nababawasan yung pakinabang mo." (Father)

Quite commonly, either parent is also involved in the shoe business and serves as the children's link to the industry.

"Nanay ko nag-aareglo ng sapatos." (II-5-6)

"At saka Nanay ko. Doon din sa Jennilyn's slippers."
(II-3-4)

"Daddy ko. Sa abroad, sa shoe pattern maker." (II-4-10)

Some parents recount that they started in the shoe/slipper making business in their teens and that it is the only worthwhile trade they know.

"Nag-aareglo ako dati." (Mother)

"Bata pa ako gumagawa na ako. Siguro mga edad ko mga 16 ako marunong na ako eh. Ano, mag-aareglo, gumagawa ng sapatos." (Mother)

"Siguro mga 14 or 15 yrs. old ako. Noon kasi mga tsinelas lang muna, eh kasi kung tsinelas madali lang kaysa sa sapatos kasi yung sapatos matagal gawin. So, hanggang sa ngayon yun ang trabaho ko." (Mother)

"Nagsimula ako disi-sais anyos ako nagsusukat na ako ng gawa hanggang ako'y gumawa ng tsinelas. Komo hindi nga ako napag-aral ng mga magulang ko dahil wala rin masyadong ano ... ang ginawa ko nag-sukat ako kumikita ako ng singkuwenta isang linggo. Aba'y, mahalaga pa ang pera noon." (Father)

"Sixteen (16) years old pa lang ako nag-umpisa na ako. Nag-aaral kami pero binayaran din kami." (Mother)

Still, some fathers work as tricycle drivers, designers in a glass factory, or as runners/bookers in gambling dens.

"Tatay ko tricycle driver." (II-5-7)

"Tatay ko. Yung gumagawa siya ng salamin." (II-5/6-6)

"Ako parang hindi muna ako nagtatrabaho nagsa-sideline na lang ako para kumita. Nagpapa-huweteng." (Father)

Likewise, there were families where the men just stay at home for health reasons. Whether their ailment (usually arthritis or asthma) is for real or just a euphemism for laziness is hard to tell.

"Walang trabaho Daddy ko." (II-4-4/10)

"Wala eh nag-resign na kasi siya (husband) sa trabaho niya kaya nasa prubinsiya siya ngayon nagbakasyon sa Nueva Ecija." (Mother)

"Pagka wala akong sakit. Kasi may diprensiya ako, may rayuma ako. Hindi naman na ako puwede sa pabrika kasi over-aged na ako." (Father)

3.2 Daily Routine

4. The children start their weekdays early. Those who go to school and attend morning class claim they get up as early as 4:30 or 5:00 a.m. to be ready for their 6:00 a.m. class.

Others go direct to work at 1:00 p.m. straight after work while those who take on work at home start after a couple of hours rest and/or after doing some household chores.

"Ako gigising ng alas singko (5:00), tapos alas seis (6:00) papasok na ako. Pag-uwi ko kakain ako ng tanghalian tapos magtatrabaho na ako. Mag-uumpisa akong magtrabaho ng bandang ala-una (1:00) na ng hapon

"Ako 5:00 ako nagigising. Tapos magluluto pa ako. Tapos ... tapos papasok, magbibihis na ako. Tapos, ihahatid na ako dun sa eskuwelahan. Pagkatapos pumasok, naglilinis na ako. Tapos gagawa akong assignments, tapos matutulog ako." (II-8-1)

"4:30 (gigising). Kasi papasok pa ako. Maliligo pa, tapos kakain, magbibihis, mag-aabang ng jeep. Pasok na. Sa school. Ayun mag-aaral na sa school." (II-7-3)

"Gigising po ako ng 6:00. Maliligo ako. Tapos tutulong sa paglilinis ng bahay. Then, magluluto, tapos maliligo uli, tapos papasok na. Tapos sa hapon, gumagawa ako minsan ng gawa. Tapos kinagabihan gagawa akong assignment. Tapos nun matutulog na ako." (II-9-10)

"Ako naman alas singko (5:00) gumigising ako. Tapos pagdating ng alas sais (6:00) papasok na ako. Pagdating ko ng tanghali medyo magpapahinga ako, tapos pagdating ng ala-una (1:00) papasok na ako sa sapatusan. Tatlong (3) oras lang ako doon." (I-3-1)

"Pumapasok ako ng alas sais (6:00) ng umaga tapos ang uwian namin 12:20 ng tanghali. Tapos kakain ako ng tanghalian, pagkatapos kong kumain magpapahinga na ako ng konti (2 oras) tapos magtatrabaho na ako. Magsusulot na ako." (I-4-2)

"Kasi pag umaga pumapasok ako, pag hapon naggagawa ako." (II-44-9)

As for those who attend afternoon classes, they report working from 7:00 p.m. to 10:00 a.m. and possibly up to 12:00 noon depending on their work load.

"Ako nagigising ng alas siyete (7:00), tapos magpipinta na ako ng sapatos. Pumapasok ako sa paaralan ng ala-una (1:00), pang-hapon naman ako. Hanggang alas diyos (10:00). Tapos ang pasok ko naman ala-una hanggang 6:15 ng hapon. Pagdating ko galing sa paaralan gumagawa na ako ng mga assignments ko." (I-4-4)

5. The number of hours spent on work varies according to student status and the terms of their employment. One who works full-time for a relatively medium-sized operation sweats it out from 7:00 a.m. to 2:00 p.m., six days a week during normal months.

"7:00 to 2:00. Simula ng umaga. Minsan nag- overtime ganon. Nakakapagpahinga ako pagdating, pagod na pagod ako." (II-8-2)

"Ako mga 6:00, kasi ho fulltime ho kasi akong nagtatrabaho." (II-8-2)

Other school dropouts employed in a grandparent's or a neighbour's small-scale operation observe flexible hours and chalk up anywhere from three to more than 12 hours, five to seven days a week, depending on whether it is peak or lean season.

During peak season, full-time child workers claim they work overnight for two to three consecutive nights.

"Three (3) hours." (I-5-1/3)

"Apat (4) na oras." (I-5-7)

"Five (5) hours." (I-5-5)

"Twelve (12) hours, ganyan." (I-5-9)

"Limang (5) beses sa isang linggo." (I-5-7)

"Ako naman 6 na araw." (I-5-6)

"Pitong (7) araw." (I-5-5/7)

"Ako naman full time sa trabaho. Pag-gising ko ng alas siyete (7:00) papasok na ako hanggang alas singko (5:00) ng hapon. O kahit anong oras ko gustong umuwi basta natapos ko na yung ginagawa ko." (I-3-11)

"Kumporme kasi sa gawa yun. Kung malakas o maraming gawa ... yung iba hindi natatapos kaya nilalamay namin." (I-3-10)

"Mga alas tres (3:00) ng madaling araw minsan ako natatapos. Tapos matutulog ako ng tatlong (3) oras at saka ako papasok ulit." (I-3-9)

"Minsan nga walang tulugan. Pag marami talagang ginagawa walang tulugan. Lalo pag idi-deliver na ... yung idi-deliver na sa mga bilihan na ..." Minamadali na yun." (I-3-12/10/11)

"Minsan nagtatrabaho ako Sabado at saka Linggo. Walang pinapalagpas na araw. Kumporme kung maaga kang matatapos ... kung hanggang limang (5) araw lang. Minsan isang linggo mong gagawin. Araw-araw. Depende kasi yan sa gawa. Kung mahina ang delivery, mahina rin ang gawa. Kung malakas naman, dire-diretso." (I-4-8/12/10/9)

"Bale gumigising ako ng mga 8:00. Tapos minsan inaabot kami hanggang 1:00 o'clock, ng madaling araw. Oo, kasi hindi ako nag-aaral, bale whole day na ang trabaho. Minsan ... Kasi nasa sa tao naman kung hanggang anong oras ang ... kasi pakyaw ang trabaho namin." (II-7-3)

"Ano 7 days." (II-23-9)

"6 days. Ako bale mga 6 days. 6 days." (II-23-6/2/3)

"Kami tuloy-tuloy." (II-23-4)

Peak seasons for the industry are just before school opening and before Christmas. Operationally, work becomes frenetic from April to May and again from October to December.

"Pag pasukan malakas at saka Pasko, pero ngayon mahina. Pagdating ng September palakas na hanggang December. January mahina na. Tapos lumalakas ulit ng March hanggang May." (I-5-10)

"Pag tag-ulan mahina." (II-22-1)

"June, July. Pag ano, pag malakas naman pag pasukan o kaya ano Pasko. September. December. Pasukan, June yan. Siyempre pagka pasukan, bibili ng mga sapatos yung mag-aaral, tapos pag December pang-Pasko." (II-22-1/2)

Those who work on unfinished pieces brought home by the parents spend two to four hours each day. Others help out only on weekends but work more frequently (i.e., daily) during school vacation.

Bedtime is anywhere from 10:00 p.m. to 12:00 midnight.

Although most students in the groups claimed they find time to do homework, one or two in each group complain that work sometimes drains and deters them from performing better in school. They honestly admit that they either report late to school, fail to do their assignment, or are unable to perform in class. Quite often it is those who are not too content with their performance in school that are the most ambitious in the groups.

"Kasi pag ano, kasi ang pasok ala 1:00 ng hapon hanggang ala 7:00 ng gabi. Bale hindi na ako nakakagawa ng assignment ko, tapos marami pa akong gagawin sa bahay. Maghuhugas, magluluto. Tapos pag umaga naglalaba." (II-45-8)

"Minsan ano pag marami akong assignment hindi ko nagagawa. Kasi minsan pag may trabaho, sayang din yun, magkapera ka pa." (II-45/7-8/7)

"Pagka napupuyat hindi na ako nakakapasok." (I-18-1)

"Mas iigi kung hindi nagtatrabaho." (I-22-8/7/2)

"Minsan hindi ako makasagot sa eskuwela." (I-20-8)

"Dahil minsan hindi pumapasok sa isipan ko yung lesson namin. Dahil minsan pag nagtatrabaho ka, yung isipan mo nandoon na. May araw na hindi pumapasok sa

isipan mo yung lesson. At saka minsan nakakalito na."
(I-21-8)

"Sa akin naman minsan nahuhuli ako sa pagpasok sa eskuwela. Kasi minsan tumatagal yung trabaho ko. Napapagalitan ako ng teacher ko." (I-17-8)

6. Notwithstanding the demands of their work and studies, respondents claim they also do various chores at home. The parents of the boys claim their children are not spared from doing their own laundry or from cooking meals for the family.

"Naglalaba. Naglalampaso bago umalis. Eh paano naman matanda na ako, huwag nila akong ..."
(Grandmother)

"Pagka-ano siyang tiga-saing. Siyang maghahain. Ako pa rin ang nagluluto." (Grandmother)

"Nag-iigib siya. Nagluluto din siya. Marunong siyang magsaing, magprito ng itlog, kasi tinuturuan namin."
(Mother)

"Hindi ko inaano, kasi mas gusto ko yung ano ... kung sa bahay nagtatrabaho sila, naglalaba sila ng sariling damit nila, naglilinis, inutusan ko pa ngang maglinis ng

bubong payag sila. Kasi dito ang kabataan dito bata pa nagtatrabaho na." (Mother)

"Pero pag sinabi kong maglaba, naglalaba sila ng sariling damit nila. Kanya-kanyang laba sila. Kahit na yung mga lalaki. Wala akong anak na tamad." (Mother)

"Naglalaba, naghuhugas ng pinggan. Oo. Nauutusan sila." (Father)

"Minsan nag-aalaga, minsan pinagluluto ko tinuturuan na rin namin dahil malaki na rin eh. Para balang araw pag nagka-pamilya siya marunong siya. (Step-father)

But judging from the girls' submitted list of household chores, the latter are assigned more household responsibilities than their male counterparts. In keeping with tradition, even the parents admit that the girls get more training on multifarious household chores than the sons. Thus, aside from doing the laundry and the cooking, some girls also take care of their younger siblings, wash the dishes, and clean the entire house.

"Naglalaba." (II-6-5)

"Naghuhugas, nagluluto, naglilinis." (II-6- Chorus)

"Naglilinis muna ako bago ako umalis. Nag-aalaga ng bata." (II-9-6)

"Ako. Nagsasaing, ganon." (II-6-1)

"Oo, naghuhugas. Ng plato." (II-7-6)

"Nagpupunas. Nagpupunas ng bintana." (II-6-1)

"Oo. Sa umaga sa kanya ang linis at saka hugas sa gabi ng pinggan. May toka-toka ang mga anak ko."
(Mother)

"Dine-deliver yun sa mga prubinsiya sa Cagayan, Baguio, Davao doon dinadala." (Mother)

"Halimbawa, gaya ng nagtatrabaho yung isang anak ko pag halimbawang wala siyang trabaho pag linggo tumutulong dito, nagliligpit ng bahay. Halimbawa, si Sarah pag walang pasok siya naman ang naglalaba, tulong-tulong kami." (Father)

"Tumutulong siyang maghugas ng pinggan. Kung minsan nagliligpit ng mga damit. Tulong-tulong ang mga anak ko, wala namang hindi ano sa kanila dahil ang pinamumulat ko nga sa kanila yung mga ganong gawain." (Mother)

"Meron, utusan taga-bili sa tindahan. Katulong ko yan tagapahid, taga-tanggal ng sinulid. Kasi yan pag galing niyan sa makina aalisan mo yan ng sinulid." (Mother)

"Pag-ano siya ang naglalaba ng damit namin tapos bukod din naman yung laba nila. Minsan ako ang nagluluto, naglalaba minsan yung anak ko." (Mother)

"Pagka wala na siyang papahiran uuwi na dito, mag-aalaga ng bata." (Mother)

7. Weekends are no different from weekdays for the non-students during peak season. Work just seems endless as they try to make the most of the season.

"Pag marami kang gawa parang pareho na rin." (I-6-1)

During lean months, work slackens and male out-of-schoolers can be found hanging around with their fellow dropouts or gallavanting with their friends.

"Pag Sabado at Linggo wala ka ng ginagawa, tambay ka na." (I-6-10)

"Kung minsan umaalis, nag-gagala." (I-6-10)

"Minsan nagba-basketball." (I-6-1)

For the girls, free time or weekends are dedicated to doing even more housework.

"Sa Sabado kasi bale ... ah Sabado suweldo namin. Pagdating ng Linggo, maglalaba, tumutulong sa paglilinis ng bahay. So pag tapos na yung gawaing bahay maliligo na kami." (II-10-4)

"Bale pagka-Sabado, ano, Linggo, maglalaba, tapos tutulong sa bahay." (II-10-2)

Leisure for the girls seems rare and limited to the more inexpensive activities like hanging out with their friends, buying hit song records or going to the movies.

"Tambay, yung kasamang mga barkada, pag walang pasok." (II-43-2)

"Hindi naman, sariling ano lang niya. Hindi mo makikitang bumibili yan ng kung anu-ano lang na ano. Ang hilig lang niya song hits, mahilig siyang kumanta, yun lang ang gusto niya." (Mother)

"Pagka yan eh lumabas, kunwari sasabihin sa akin, 'Nanay may lakad kami, manonood kami ng sine,' may oras yan." (Mother)

3.3 Work Conditions and Other Elements

8. Children apparently learn the ropes of the trade by observing their elders, then trying the simplest task, and eventually moving on to the more exacting tasks. Children usually point to their mother or aunt, and less commonly to their father, as their mentor/trainer.

"Sa panonood sa mga gumagawa." (I-13-1)

"Ako naman tinitingnan ko ang pag-gawa ng tatay ko. Minsan naman pumupunta kami sa ibang gawaan, dumadalaw kami kasi maraming kilala ang tatay ko." (I-7-8)

"Ako tatay ko, kasi sapatero siya." (I-7-10)

"Nanay ko naman ang nagtuturo sa akin." (I-7-7)

Some seemed to have started working only since they dropped out from school while others have been helping their parents on their own initiative since they were eight or nine years of age.

"Ngayon na lang hindi ako nakapag-aral." (II-33-2)

"Ako noong age ... mga 11 years old po ako. Kasi bale yung Nanay ko matagal na siyang nagtatrabaho dun. Nakikita ko kung paano paggawa, hanggang sa huminto ako sa school, tinuruan niya ako." (II-33-4)

"Ako 9 years old." (II-33-8)

"Kusa lang namin. Sarili lang namin." (I-15/16-7/12)

9. As they progress and find employment outside the home, children receive supervision from their line leader, or the owner.

"Ako sa amin. Sa sariling pagawaan namin." (I- 6-6/10)

"Sa kanila (resp. #10) ako nagtatrabaho, sa lola niya." (I-6-9)

"Ako sa tatay ko, siya lang mag-isa. Tumutulong lang ako." (I-6-8)

"Sa JOMAX. Sapatos din." (II-10-8)

"Sa DANNY'S SHOES." (II-10-10)

"Sa JENNILYN'S SLIPPERS." (II-10-4)

"Sa JP SANDALS." (II-11-2)

"Kasi arawan kami, bale line leader." (II-17-2)

10. Presently, some of the tasks they report doing are :

- cutting pieces of material for the sole, the sides, or the top of shoes;

"Nag-gugupit naman ako ng entrada." (I-8-5)

"Naggugupit, tinotoplak ko yung sa entrada. Ginugupit isa-isa yun, tapos pahiran ng rugby, tapos itutupi tapos tatahiin. Tapos bubuun niyo na. Kasi iba-ibang design nun eh. Yung mga

design ang binubuo. Tapos tinotoplak dun sa entrada." (II-13-4)

- folding the trimmings/lining;

"Yung pinaka ... kasi merong aporo. Bale yung aporo nasa ilalim ng tsinelas, nilalagay yun, tapos, bale parang ano siya yung goma na ano, manipis lang siya tapos merong parang balat na yung maganda, yung mabalahibo. Yun nilalagay yun, dinidikit dun para hindi masakit sa ilalim. Pinapahiran din ng rugby. Sa kamay. Oo, tapos itutupi niyong side na yun, tapos tatahiin na, tapos pagdugtong-dugtungin." (II-13-2/4)

- pasting the lining onto the sides or the sole;

"Ako bale yung katulad ng ginagawa nila, nagpapahid tapos nagtutupi. Yun, tapos naggugupit." (II-16-3)

"Nagpapahid po ng semen. Parang rugby, kulay puti." (II-14-10/4)

"Tapos tinotoplak dun sa entrada." (II-13-4)

"Nilalagay po dun sa entrada." (II-13-2)

"Hindi. Hindi nagga-gloves, bale yung kamay lang." (II-14-2)

"Pag kamay sa ano lang ... Pag maliit lang yung lalagyan." (II-14-5/2)

- cleaning, i.e. taking out all the loose thread and wiping out smudges;

"Tapos tinatahi na. Kami naman ang naglilinis." (I-8-12)

- finishing , i.e. painting on a solution to give shoes a shine; "Finishing." (I-8-3)

"Ako finishing at saka nagsisilid ng mga sapatos sa kahon." (I-8-10)

"Pa-ano-ano naman siya, hindi siya palaging nag-aano. Pag may gawa lang ang pinsan niya at

saka lang siya nagkakaroon ng gagawin o kaya sa lola niya." (Mother)

- threading in the shoestrings;

"Yun, nagsusulot. Yung parang design."
(II-16-7)

"Yung sinusulutan. Parang design." (II-15-6/10)

"Nagsusulot ng ... yung sa ibabaw ng sapatos."
(I-8-7)

"Yung ... kasi yung ... yung puso ... yung sapatos, yung dito, may design yun, inaano namin, sinusulot namin. Minsan nagpapahid kaming rugby." (II-16-7)

- putting away the finished pairs in boxes.

"Ako finishing at saka nagsisilid ng mga sapatos sa kahon." (I-8-10)

11. Their output includes bulldog shoes, hi-cut and low-cut rubber shoes, topsiders, moccasins, rubber and leatherette slippers. As far as they know, their products are sold as far as Baclaran, the department stores in Cubao and possibly in other provinces.

"Meron ding bulldog." (I-9-3)

"May hi-cut, may low-cut, may topsider." (I-9-1)

"Sa amin bale sa Baclaran." (II-28-4)

"Sa mga department stores. Sa Cubao. Kasi bale meron silang bale tindahan doon. Doon nila dinadala yung mga natapos namin sa Baclaran." (II-28-10/4)

"Dine-deliver yun sa mga probinsiya sa Cagayan, Baguio, Davao doon dinadala." (Mother)

12. Children are paid different rates depending on the terms and complexity of their work. The youngest child who only threads in the shoestrings or trimmings gets P0.25 per pair while the older ones who get to clean and polish the final product earn P2.50 per pair.

"Beinte singko (P0.25) isang pares." (I-9-2)

"Singkuwenta (P0.50) ang isang pares." (I-9-5)

"Piso (P1) isang pares. Sa akin piso (P1) isang pares."
(I-9-10/4)

"Sa akin dalawang piso (2) isang pares." (I-9-1)

"Sa akin two fifty (P2.50) isang pares. Sa akin din kung ilan ang magawa ko, bibilangin din yun ng per pares. Ang per pares ko P2.50." (I-5-12/9)

The rare daily wage earners in the groups reportedly make P180 per day while part-timers who just help their parents at home receive anywhere from P30 - 50 per week.

"Sa akin po bale, tulong kami sa Nanay ko, binibigyan lang niya kami ng panggastos, P30. Yan na isang linggo. Bale ano lang yun panggastos." (II-25-4)

"Meron ding bayad. Minsan pag konti lang ginawa ko mga P50 lang." (II-24-10)

"Ako sinusuwelduhan. P50.00. Tuwing Sabado. Bale ano, 24 pares." (II-27-9)

Some children turn over their entire earnings to their parents to buy food. Others are allowed to keep and use them as allowance for clothing and/or school needs. Those who work full-time and presumably earn more keep a portion for themselves and surrender the rest to their parents.

"Diyan po ang pinang-aano, pinagbabaon. Yung ginagawa mo kunyari pag papasok ka bibigyan ka ng baon." (II-24-5/8)

"Ako na rin ang nagkusang magtrabaho. Magtrabaho para may pang-ano. Para may panggastos." (II-34-2/5)

"Tapos ibibigay ko sa kanya yung P500 ganyan. Yung P200, allowance ko sa isang linggo. Binibiling pagkain araw-araw. Bahala na silang gumastos dun binibigay ko na nga sa kanila eh." (II-26-2)

Oo. Minsan binibigyan ako ng P500. Pero per pares din ang bayad sa akin." (I-9-10)

"Sa akin naman depende kung ilan ang malilinis mo. Pag naka-300 pares ako, mga P700 ang ibabayad sa akin."
(I-9-12)

"Ako lingguhan." (I-9-11)

"Oo. Minsan kumikita siya ng P50, minsan P100, ganon sa isang linggo. Pang-baon na niya yun. Minsan pag merong sobra kahit P10 ibibigay sa akin. Kusa niya yun, hindi ko naman hinihingi. Lahat naman sila ganyan, maski yung panganay ko." (Mother)

"Hindi, kahit nga yung mga bata diyan pag ano, 'Anak, sulutan mo ito, bente-singko isang pares,' pumapayag sila. Nag-aagawan pa yan kasi may bayad eh."
(Mother)

"Kasi sa loob ng isang linggo kumikita rin naman kami ng P400 plus or P500. Bibigyan ko siya ng isang daang piso (manugang). Tapos si Maribelle binibigyan ko din ng isang daang piso pang-gastos niya." (Mother)

"May bayad. Minsan dalawang (2) pares, P.25."
(Mother)

"Oo, sinusuwelduhan ko sila. Parang ibang tao, yun nga lang walang intrega yan, argabiyado pa nga kami dahil buo ang suweldo pero walang intrega. Kumakain ng hindi nakakapagbigay sa magulang." (Father)

"Bale per pair dalawang piso kasama na yung pagkagawa ng kahon." (Step-father)

Likewise, while some parents claim they pay their children, other child labourers don't get any incentive at all as parents feel they're merely helping out. For the most part, children receive their remuneration in the form of allowance.

"Binibigyan ko siya ng pang-meryenda hindi naman siya humihingi, eh minsan naa-awa naman ako binibigyan ko siya para naman may pera siya." (Mother)

"Wala naman siyang suweldo, kung бага ... ang suweldo ko naman kasi sa kanila rin napupunta, pag mag-aaral, baon nila. Minsan nga kinakapos pa. Hindi ko naman sila sinusuwelduhan." (Mother)

"Wala, pag humingi lang siya ng pera binibigyan namin, ganon." (Mother)

"Wala. Humihingi lang siya sa akin ng pang-merienda. Pag nagugutom siya, 'Nay, pahingi ng pang-merienda,' binibigyan ko naman siya. Hindi kumporme. Pag halimbawa, marami akong pera binibigyan ko siya ng P7, P5, o kaya P10, hindi naman pare-pareho ang binibigay ko sa kanya." (Mother)

"Parang pag nasinghot mo lahat ang rugby paglabas mo ng gawaan nahihilo ka." (I-12-10)

"Kasi ano, meron ho kasing rugby. Yung rugby pag nasinghot siyempre sakit sa baga. Tapos yung usok." (II-12-2)

"Kasi ho siyempre mga himulmol ng mga tsinelas ganyan." (II-12-2)

"Kasi yung rugby nga nalalanghap namin." (II-19-2)

"Yung nakaka-apekto sa katawan yung karam (rugby). Masakit sa katawan yun at saka sa ilong pag nasinghot." (I-17-9)

"Yung ano, tapos pag nasinghot mo masakit sa baga." (II-39-2)

"Masakit sa ulo, nakakahilo." (II-39-4)

"Hindi masakit sa ulo lang." (II-41-2)

"Gaya ng pagpahid ng rugby, masakit sa ilong." (II-38-2)

"Delikado rin sa kalusugan, dahil sa rugby. At saka yung may naninigarilyo na malapit sa rugby at natapunan niya yun, magsisilab yun." (I-19-1)

"Yung mga naninigarilyo, yung usok nalalanghap din namin yun." (I-17-12)

"Marumi, makalat. Yung mga pinag-gupitan nakakalat." (I-12-3/6)

"Ang naka-apekto lang sa akin kasi nung una akong magtrabaho wala naman akong hika. Doon ko nakuha. Sa alikabok. Hindi natin maiiwasan kasi dun eh. Oo, kasi yung canvass minsan ito naka-bundle, pag naka-bundle naman yan di parang mga damit natin naka-hanger na ganyan. Hindi naman porke nasa loob ng bahay iwas na yun sa alikabok." (Mother)

However, as mentioned earlier, the children seem resigned to accepting their work conditions. They feel that they cannot do away with rugby so they force themselves to just get used to it.

"Tinitiis na lang. Hindi mo kasi maiiwasan yun eh. Tinitiis ko na lang kahit na maamoy ko ganon." (II-39-4/2)

"Yung nagtitiis na rin. Hindi mo naman maiwasan, kailangan pahiran mo ganon." (II-39-5/4)

"Kailangan kasi hindi puwede magreklamo." (II-40-2)

"Hindi, kasi pagka yun ang binigay na gawa sa iyo hindi naman puwedeng itatambak niyo na lang. Kailangang gawin niyo." (II-40-2)

"Hindi kasi bale ano, yun kasi bale ... kung hindi niyo papahiran ng rugby hindi yun mabubuo." (II-40-4)

"Hindi kasi yun ang trabaho dun eh. Alangan naman na ibahin ang trabaho mo." (II-40-2)

Some parents tend to brush off these health hazards. They argue that the children's frequency of exposure to rugby is not enough to pose a real danger to them.

"Ito yung sinasabi na inaamoy ng mga batang kalye ... kami matagal na kaming gumagamit nito pero hindi kami naha-high komo sanay na nga kami. Hindi naman namin inaamoy ... ngayon kung aamuyin mo talaga magiging high ka talaga. Rugby siya kung tawaging ng iba."
(Father)

"Ang masama lang sa karam yung talagang dinidikit sa ilong, nilalanghap yun nagkakaroon ng epekto. Dahil kami pag kami ang nagpahid ng plantilya ... yung plantilya kung tawagin pambalot ... nilalatag namin lahat diyan yung plantilya, pag kulong na kulong ang bahay talagang mahihilo ka, kaya ang ginagawa namin pag umiikot na ang aming paningin pumupunta kami sa labas habang basa pa yung pinagpahiran namin. Pag natuyo na, papasok na kami, ididikit na namin yung mga ... pagkatapos babalutan na namin. Hindi naman, masama lang yun pagka-basa." (Father)

"Kasi si Dennis hindi naman masyadong naapektuhan ng amoy ng karam. Dahil ako naman ang nagpapahid niyan, pag tuyo na at saka niya itutupi. Kaya hindi naman siya masyadong naapektuhan." (Mother)

"Yan kasi kung mahina ang baga mo diyan talagang hindi puwede sa iyo. Lalo na kung kulob ang gawaan hindi nakalabas ang amoy niyan siyempre doon lang pa-ikot-ikot yun, malalanghap mo yan. At saka yung mga alikabok sa gawaan hindi puwede sa mga bata na

"Hindi naman ... noong bakasyon lang naman o kaya minsan pag Sabado pag wala siyang pasok pupunta sa akin kapag walang pang meryenda ayun humihingi sa akin ng pang meryenda ... yun maghahakot na yun ng gawa." (Father)

13. At worst, young workers are meted out a public reprimand and are asked to redo their work when they make mistakes.

"Yung mga amo na masusungit. Konting pagkakamali mo lang binubulyawan ka kaagad." (I-17-1)

"Minsan yung dapat hindi gupitin, nagugupit. Mapapagalitan. Uulitin ko." (II-29-2/7)

"Di ba bale pag na-reject, gagawin naming panibago, hihingi kami ng bagong ... kasi na-reject na." (II-29-4)

"Sasabihin sa iyo 'Ikaw ha nagkamali ka na naman ha.'" (II-29-4)

"Uulitin yung gawa." (II-29-2)

"Ako napagalitan. Nagsusukat sa amin. Na-reject yung trabaho ko. Napahiya ako. 'Sa susunod ganda-gandahan mo, hindi lagi kang nagkamali.' Kaharap ang Nanay ko. Wala naman, kasi kasalanan ko naman." (II-50-4)

"Sabi sa akin naglalaro lang daw kami sa trabaho. Kasi minsan pagka may ma-late o kaya absent sabi nila 'Naglalaro lang kayo, nilalaro niyo lang trabaho, hindi siniseryoso.' Ayun mapapahiya kami. Hindi namin pinapansin." (II-50-4)

14. Children appear to readily accept their work conditions, perhaps for lack of other options. Having had so little in life, they are conditioned not to ask for much and just be content with what life offers them.

Initially, children described their place of work as clean and comfortable but one or two in each group subsequently complained about the heat, the mess around them, the dust and dirt, as well as the noise from the machines.

"Minsan sa itaas tahian lang, puro babae doon. Sa ibaba puro lalaki na. Yun ang bumubuo ng ano (sapatos). Yun yung mga naglalapat ng ano (suwelas). Naglalagay ng suwelas." (I-7/8-11/10/9)

"Parang bahay siya. Malaki ang space. Malaki. Up and down siya." (I-7-3/Chorus/12)

"Parang pabrika. Malaki rin sa akin. Para rin pong sa kanila." (II-10-10/9)

"Kami, kasi sa labas wala kaming electric fan, mainit. Kasi kami, ako nasa loob ako, tapos nasa loob at mainit,

kaya kahit na may electric fan mainit pa rin."
(II-20/21-4/2)

"Lagyan ng kisame, kasi sa amin bubong (yero) lang, mainit. Kaya nag-e-electric fan kami. Kahit open air mainit pa rin." (I-12-10)

"Sa amin kulob ... may kanya-kanyang mesa." (I-11-12)

"Makalat kasi maraming mga gawa." (II-19-10)
"Makalat din." (II-19-2)

"Ang dumi-dumi, yung ano madumi pa yung mga gawa. Tapos yung ... kaya pag-uwi ang dumi-dumi namin. Sa mga balat, ganyan. Yung pinaggupitan." (II-19-2/4)

"Maraming balat ng suwelas na nakakalat." (I-11-1)

"Oo, madumi. Makati. Kumakapit yung dumi sa katawan niyo tapos mangangati ka. Mga himulmol."
(II-21-2/4)

"Maingay. Sa makina." (II-19-10)

Ocular visits to workplaces revealed that work conditions were far from ideal. The illumination was not all adequate except for those who work by the roadside. Nor is the ventilation sufficient in both the crowded homes and dingy shops.

One sweatshop virtually looks like a giant oven, while some of the homes appear fit only for sub-human existence.

The propensity to develop asthma or tuberculosis, or to have weak eyesight under such work conditions is high.

15. At worst, children complain about the rugby they inhale as they spread it onto the materials with their bare fingers. They seem well aware of its adverse effects such as headache, difficulty in breathing, dizziness, and over a long period - some respiratory ailment. The boys complain about the smoking in the work place while older girls surmise that aside from rugby, the dust and dirt from the leather cuttings can also cause allergies and respiratory infections. One mother who also works in a shoe factory claims that perhaps she got her asthma from the dust which accumulates in the factory.

mahina ang baga. Kasi halos ang nagiging sakit ng sapatero, mag-aareglo yung sa baga." (Mother)

"Siyempre kahit na umayaw kayo ng ganong amoy komo yun ang talagang gamit diyan sa tsinelas hindi maiiwasan na hindi yan ang gagamitin niyo." (Mother)

"Yung madali akong mahapo kasi may asthma ako. Delikado din, kaya nga si Maribelle ang nagpapahid ng ano ko dahil bawal sa akin ang maka-amoy ng karam o ng cement. Hindi naman ano kasi pagka-ano pinagma-mask ko siya eh. May mask siya diyan pag siya'y magpapahid dala-dala niya yan." (Mother)

Other parents, though, consciously prevent their children from handling or even being near rugby because of its ill effects on them.

"Sumasakit ang ilong niya (Ana Rubie), sumasakit yung ulo niya pag madalas siyang nakaka-singhot. Pinatitigil ko na, sabi ko, 'Ako na lang' kasi bago pa lang, siyempre bata pa eh baka mamaya maano ..." (Mother)

"Oo, yung pag pahid ng karam maselan yan. Nakakahina ng baga yang karam. Hindi, ako ang nagpapahid kahit yung sa dalaga ko ako rin. Eh ako malakas ang naturalesa ko kaysa sa bata. Siyempre pag bata mahina ang baga niyan lalo pag sipunin lalong sisipunin." (Mother)

"Sabi nila nakaka-high daw yun eh. Pero talagang nakaka-hina ng baga kasi humina yung baga ko diyan eh. Kasi nung nagtatrabaho ako sa gawaan humina yung baga ko doon." (Mother)

"Oo. Ayaw din niya ng amoy niyang karam (rugby). Pagka halimbawa nagpapahid kami pinalalabas ko muna sila. Pagka tuyo na hindi na masyadong maamoy." (Mother)

The older boys claim their superiors advise them to wear masks, but, as the children themselves admit, the gear sometimes just becomes a nuisance. They rationalize that constant exposure eventually inures them to the supposed ill effects.

"Yung primer, pinakamatapang yun, pag naamoy mo yun parang may tama ka nun. Pero may mask kami para hindi maamoy yung rugby." (I-12-12)

"Nagma-mask din kami." (I-12-9)

"Minsan nagtatakip ng ano. Ng tela para hindi mo maamoy." (II-39-7)

"Minsan pag nagsasawa ka na, tinatangal na lang. Nagtitiis uli." (II-40-7)

"Nung una yun ginagamit ko. Pero nung mga ... hindi na. Araw-araw naaamoy nasanay na. Sanay na rin, nahiyang na." (II-40-2/4)

16. Those who work full-time also acknowledge that working overnight or successive nights during peak season brings about loss of appetite and sleep due to exhaustion. But notwithstanding all these risks, they would rather work and earn than remain idle and penniless.

"Nakakawalang ganang kumain." (I-19-12)

"Minsan wala ka ng oras para kumain. Dahil iniisip mo maaga kang makatapos." (I-19-12)

"Yung pagpupuyat. Malakas makapagpapayat yun. Minsan 2 o 3 araw na sunod-sunod na puyat." (I-17-9)

"Ayos lang sa amin." (I-17-11/12)

"Nakakasawa na ring tumambay lagi. Mas maganda yung may ginagawa ka, pagkatapos ng gawa mo at saka ka na lang tumambay." (I-18-10)

"Ako naisip ko lang. Pag lagi akong tambay wala naman akong kita eh di ... kung magtatrabaho ako eh di magkakapera pa ako." (I-15-1)

"Ako bale nagustuhan ko kasi nakakatulong ako, pandagdag sa pangaraw-araw naming gastos, kaya ayun nagustuhan ko." (II-38-4)

3.4 The Pressing Need to Work

17. While the boys claim they arrived at the decision to work on their own, most of the girls say they were influenced by their parents.

"Kusa lang namin." (I-15-12)

"Wala. Sarili lang namin." (I-16-7)

"Ako nanay ko lang. Sabi niya kung meron daw akong trabaho na mapapasukan, pasukan ko na kaysa naman tatambay lang daw ako." (I-15-9)

"Kasi daw pag wala daw akong ginagawa nasa kalsada ako, bale tumulong na lang daw ako sa kanya." (II-36-8)

"Sabi ng Nanay ko na tutulong kami." (II-35-1)

"Sa magulang. Bale ako Nanay ko kasi hindi na nga ako makapag-aral, nagtrabaho na lang ako." (II-34-5/2)

Older boys and girls say they have come to realize it is better to be productive than to hang around and get drawn to drugs. Then too some older respondents perceive work as fruitful leisure or a good antidote for boredom.

"Para malayo sa mga pinagbabawal na gamot." (I-16-12)

"Ano pag ano madali lang kasi. Bale pag walang ginagawa, imbes na mag-bisyo ka katulad ng sugal yan na lang ang gawin mo, makakatulong ka pa." (II-38-3)

"Kung tatambay ka lagi, ang mapapala lang namin pakikipag-away." (I-15-3)

"Parang libangan na lang. Pag ano wala kang ginagawa minsan. Pag hindi maganda ang palabas sa TV, walang mga kaibigan mo, nakikita kong pinsan kong gumagawa, tinutulungan ko." (II-35-10)

As for the younger respondents, some claim to be driven by their desire to help the family while others say they are eager to gain experience or learn a trade this early in life. One boy said that working early would give him the opportunity to save for a college education.

"Gusto kong tulungan ang mga magulang ko. Gusto ko silang tulungan na magtrabaho." (I-15-5)

"Gusto ko ring tulungan ang magulang ko." (I-15-7/2)

"Kaya rin ako nagtrabaho para makatulong ako sa magulang ko. Para makaganti naman kami sa pagpapalaki nila sa amin." (I-15-4/5)

"At saka para maraming pang-bili ng pagkain." (I-15-2)

"Sa akin wala ring nagsabi na magtrabaho ako. Kaya lang ako nagtrabaho para paglaki ko marunong na akong magtrabaho." (I-15-6)

"Minsan pag wala akong ginagawa tinutulungan ko ang Nanay ko para madaling matapos. Kasi gabi na siyang natatapos eh. Tinutulungan ko." (II-37-1)

"Hangga't maaga ganon nasasabak kami sa trabaho, nababanat mo yung mga buto mo. May nalalaman ka nang trabaho. Pumunta ka man sa ibang pabrika, ganon may nalalaman ka. Kailangan marunong ka na."
(II-41-4/2)

"Kailangan kasi parang ... parang kaya mong buhayin ang sarili mo. Marunong kang magtrabaho." (II-41-10)

"At saka para maka-ipon ako ng pang-college ko."
(I-15-8)

Like the younger boys who are keen to help their parents, the girls aspire to contribute to the family coffers or lighten the financial burden by earning their own "baon".

They claim their parents sensitize them to the difficulties of making both ends meet.

"Para makakuha ng pangbaon ko." (II-36-9)

"Ako na rin ang nagkusang magtrabaho. Magtrabaho para may pang-ano. Para may panggastos." (II-34-2/5)

"Kung may tiyaga may nilaga." (II-42-10)

"Siyempre nasa pagtuturo ng magulang yan, kung papano natin imumulat yung kahirapan. Kung papano humawak ng pera. Katulad niyan, sa hanapbuhay naming ito talagang napakahirap, sabi ko sa kanila, 'Magtulong-tulong tayo,' sa problema, sa hanapbuhay. At saka kung halimbawa kung ano rin ang problema naming mag-asawa sinasabi din namin sa kanila at saka kung papano nila kami matutulungan." (Mother)

"Oo. Kasi sa akin mas gugustuhin ko na hangga't bata matuto sila, alam nila ang takbo ng buhay. Mahirap yung laging nakasandal sa iyo, katulad niyan hindi sa akin nagbibigay, hindi naman ako nag-a-abroad. Hindi bale kung nag-a-abroad pa ako, kahit papano ... at saka bakit sila maghahanapbuhay, di ba? Mag-aral sila kung gusto nila, kung gusto nilang kumain at matulog diyan, walang problema. Siyempre ... siguro nakikita nila kaya ... yung mga anak ko hindi ko naman pinu-push yan na magtrabaho, nagkukusa sila." (Mother)

"Kasi ako sinasabihan ko sila. Yung anak kong lalaki pinagsasabihan ko kung gaano kahirap kumita ng pera."
(Mother)

Some of the younger ones say they help out because they cannot bear to see their parents get sick from overwork.

"Para matulungan ko ang nanay ko, kasi hirap na hirap na siyang mag-gawa. Lagi na lang siyang may hika eh."
(I-15-3)

"Kasi nakikita ko na hirap na hirap na sila. Pagod na pagod na sila. Kung minsan nagkakasakit na sila sa sobrang dami ng gawa." (I-16-2)

"Para guminhawa naman ang buhay namin." (I-16-7)

18. Aside from skills development, both the child workers and their parents see in work the values of discipline, perseverance, sense of responsibility, money, and self-reliance.

"Nakakatulong sa sarili." (I-18-9)

"Nakakadagdag ng kaalaman." (I-18-8)

"Natututo akong magtrabaho." (I-18-5/2)

"Oo, may halaga. Ngayon alam niya kung papano magpahalaga sa pera. At saka binibili lang niya yung dapat bilhin. At saka iniisip niya kung yun eh tamang bilhin. Hindi siya katulad ng iba na pag may nakitang isang bagay na gusto lang niyang ipang-display, bibilhin.

Siya hindi, iniisip niya ang bibilhin niya kung magagamit niya." (Mother)

"Natuto rin sila ng pag-gawa kung sabagay dito sa Marikina talagang ang ano dito puro gawaan ng sapatos. Pag marunong kang mag-areglo hindi ka mawawalan ng trabaho. Dahil kahit saan ka pumasok basta marunong kang mag-areglo, manahi, may trabaho kang mapapasukan hindi ka mawawalan, hindi ka magugutom."
(Mother)

"Katulad niyan yung pambaon nila kinikita nila at nakakapag-savings pa kahit konti." (Mother)

"Mainam yun dahil sa murang isipan nila namumulat sila sa paghahanap-buhay. Pero pagka naengganyo silang ganyan nakakalimutan nilang mag-aral kaya kailangan konti lang hindi biglaan. Oo, malaking bagay yun kasi halimbawa, tulad naming mahihirap hindi namin kaya silang pag-aralin sa college ... parang working student na rin yun." (Mother)

"Oo, sabi ko, 'Sabagay hangga't hindi 'ka nag-aaral tumulong ka na rin sa amin para lumaki ang kita natin.' Parang nagsisikap siya na matututo, yung sa paggawa ko tinitingnan niya ganon. Parang naa-ano din siya ... at saka para maka-ipon din siya." (Mother)

"Meron siguro dahil hangga't maaga natuto siya kung paano ang pagbuo nun. Yung halimbawa diyan kami nagkaka-pera, di ba? Alam na niya na doon nanggagaling ang pera namin. Siguro nalalaman din niya na pag wala kaming gawa, wala din silang pera." (Mother)

"Eh kung hindi na nga siya nag-aaral at wala na siyang pera, wala na kaming pera, gusto niyang magkapera. Yung bata bang gustong magkaroon ng hanapbuhay ganon ang attitude." (Grandmother)

"Sa akin naman kaysa maka-isip silang magnakaw, maigi na yung ganon. Yung kumita sila ng kahit konti, pang-merienda nila o pambili ng laruan. Kasi magkaka-pera sila, puwedeng pang-merienda, ganon." (Mother)

"Mainam din, hindi naman kasi ano yun ... mabuti nga yun hangga't bata siya natuto. Dahil ako, bata pa kasi ako marunong na akong mag-areglo." (Mother)

"Siyempre para magkaroon sila ng ... self supporting. Halimbawa pag pasok niya, meron siyang pang-merienda." (Mother)

"Kasi sa akin para magkaroon sila ng experience. Para matuto sila sa buhay nila at saka siyempre marami silang nakakahalubilong tao. Hindi laging naka-istambay sa bahay. Ako, liberated ako, practical ako sa buhay ko. Gusto ko malaya sila, pero ayoko nung inaabot ng hating-gabi. Pero siyempre pag sa trabaho ..." (Mother)

"Mahalaga para sa kanya ang magtrabaho dahil unang-una importante sa kanyang matutong magtrabaho dahil wala naman siyang pupuntahan. Katulad ko rin yan na walang aral. Kung hindi siya magsusumikap na magtrabaho ng ganito, ano ang magiging buhay niya. At wala rin naman siyang alam na ibang trabaho at wala rin siyang natapos na katulad ko kaya ganon ang mangyayari." (Father)

"Ang ano ko lang maganda talaga kung pagsusumikapan niya yung trabaho. Pero kung hindi pagsusumikapan talagang walang mangyayari sa buhay dahil wala rin siyang natapos na katulad ko. Kaya nga ang sa akin parang ang magiging tulong ko na lang sa kanya dahil wala rin naman kami yung turuan ko siya talaga na ... halos lahat sa sapatos maituro ko sa kanya hanggang sa mayari. Para kung saka-sakali mang ano kaya niya. Makakaya niyang buhayin ang sarili niya." (Father)

"Siyempre maganda para sa kanya kasi kung baga maganda nga sa mga bata matuto na siya. Pagdating ng araw marunong na siya kung paano mabuhay. Mas gusto ko yun kung pupuwede." (Mother)

19. Child workers in the sample also do not see their work as hazardous, except for the potential health problems caused by rugby; neither do they find it boring, or stressful. Their parents seem even less likely to see any downside to their children working.

20. Children and their parents alike claim they put a high premium on education. Sadly, because of limited financial resources one boy disclosed that he would rather earn than go to school.

"Siyempre may halaga ang pag-aaral. Ibig kong sabihin nalalaman nila yung takbo ng buhay natin sa araw-araw. Nakakakuha siya ng mabuting asal kung papano magpalakad sa kanilang buhay. Mas mahalaga naman ang pag-aaral niya kaysa naman sa pag-aareglo lang." (Mother)

"Yan naman hindi pang-habang buhay na ano yan (pagsusulot/pag-aareglo). Ibig kong sabihin ... hindi naman sa binababaan mo ang ano, siyempre pag may pinag-aralan ka mas mataas ang magiging position mo pagka nagtrabaho ka. Yan (pagsusulot) naman pang-ano lang niya. Ibig kong sabihin pag emergency meron siyang perang nagagamit." (Mother)

"Gusto ko yung pag-aaral muna. Para matuto muna kasi ang mga bata makikita mo agad yung interest niya na matuto nang magtrabaho. Kasi ang bata na maagang kumita nakakalimutan ng mag-aral kasi sasabihin nila, 'Bakit pa ako mag-aaral eh kumikita na naman ako.' Mas mahalaga yung makatapos muna sila bago kumita. Kahit na eh kung makalimutan naman yung pag-aaral, mahirap. Talagang ibang maka-engganyo ang kumikita na kaysa sa pag-aaral. Lalo na yung mga ganyang bata, ang gusto nila kumita na lang kaysa mag-aral. Lalo na pag medyo mahina ang ulo, siyempre mas gugustuhin

nila na maghanap-buhay na lang kaysa mag-aral. Kasi gusto ko na makatapos sila para pag dumating yung pagkakataon na magka-asawa sila may hanap-buhay sila, tulong silang mag-asawa." (Mother)

"Ang kainaman ng pag-aaral kasi katulad ngayon degree holder na hindi pa matanggap ng trabaho eh ... mas mabuti yung tapos." (Mother)

"Para sa akin mahalaga yung pag-aaral niya, palibhasa wala naman kaming ipagpapa-aral sa kanya, kaya tumutulong na lang siya sa akin. Ang gusto ko talaga makatapos sila ng pag-aaral. Para kung sakaling maghanap sila ng trabaho madali silang makapasok." (Mother)

"Hindi. Pagka may homework siya hindi naman siya inaano ng lola niya. Hindi naman siya obligado. Hindi puwede sigurong hindi siya mag-aral dahil lalaki naman siyang ano ... katulad na lang namin hindi kami nakatapos, hanggang third year high school lang ako." (Mother)

"Mahalaga talaga sa katulad niyang mga bata yung mag-aral sila. Siyempre nandoon yung pag-asa nilang matuto. Yung paglaki nila hindi sila lalaking bobo, hindi lalaking istambay. Siyempre halimbawang makatapos siya di makakahanap siya ng magandang trabaho." (Mother)

"Siyempre habang ako'y kumikita di hindi siya matitigil ng pag-aaral. Siyempre ang gusto niya makapag-aral. Siyempre bago trabaho siguro pag-aaral muna ang kanyang uunahin." (Mother)

"Yun nga kung sila'y magkaroon ng trabaho eh di medyo gaganda ang buhay nila." (Mother)

"Mas gusto niyang mag-aral kasi sinasabi ko na, 'Naku, mag-aral kayong maigi napakahirap ng trabaho ko pag ito ang natutunan niyo walang mangyayari sa inyo pag nagkaroon kayo ng pamilya.'" (Father)

"Gusto ko yung mag-aral talaga siya, mahirap kasi yung hindi ka makapag-aral. Kaya kaming mag-asawa ginagapang namin yung mga anak namin na makatapos sila na huwag magaya sa amin." (Father)

"Yung pag-aaral siyempre, kahit naman sinong magulang yun ang gusto. Importante yun, kasi hanggang pagtanda mo dala mo yun. Eh napakadali namang humanap ng trabaho lalo na at nakatapos ka. Lalo na ganyan, may experience siya, madali na siyang makakapasok ng trabaho. Yan talagang mahina ang ulo, pero pinu-push ko pa rin sa pag-aaral." (Mother)

"Mag-aral muna. Kasi kaya gusto kong mag-aral muna, ikaw kasi mag-aral malapit ang suwerte di ba. Hindi katulad nung mangmang. Mas gusto kong mag-aral na lang siya ngayon, kahit na sabihin pa natin na ang ibibigay na trabaho sa kanya ay maganda. Mas importante kasi yung edukasyon ng isang tao." (Mother)

"Ako ayoko ng mag-aral, gusto ko lang maraming pera. At saka para matuto ring gumawa ng sapatos dahil sa Marikina sapatos ang ano." (I-14-12)

Furthermore, a number of parents and their children say they would be fulfilled if the latter could complete high school and hence find work in a factory. When asked why they would be content with just a high school diploma for their children, some parents retort they are just being realistic. They do not want to aim higher only to end up dismally disappointed.

"Gusto ko ang nag-aaral dahil pag nakapagtapos ka na ng high school makakapasok ka na rin sa mga pabrika."
(I-20-1)

"Yung tapos ka ng high school puwede na. 'Halimbawa, pabrika." (Father)

"Ang gusto ko kasi makapag-aral yung pangatlo kong anak at saka yung dalawang anak ko gusto ko na kahit high school makatapos sila para kung halimbawa sila'y magkapamilya ... o kaya gusto nilang mag-trabaho matatanggap sila sa trabaho kaya gusto ko na kahit high school makatapos sila. Itong isang anak ko (nagsashine) hinihimok ko na mag-aral ... kung gusto niyang mag-trabaho, sige magtrabaho ka na muna, siguro kung gusto na niyang mag-aral ... mag-aaral na siya. Oo, pero matalino sa klase yan siguro nakatamaran niyang mag-aral ... pero kinukumbinse ko siyang mag-aral sabi ko sa kanya, 'Naku, kung wala kang natapos, wala ganyan ka na lang eh kung halimbawa merong kumursunada sa iyo na ilipat ka sa magandang puwesto hindi ka matatanggap dahil hindi ka tapos ng high school,' kasi ngayon ang hirap ng trabaho pag hindi ka tapos ng high school eh." (Mother)

"Yun nga kung sila'y makatapos di meron silang kinabukasan. Hindi naman sila lumaking wala silang ... ika nga kahit papaano marunong silang bumasa at sumulat. Ngayon kung talagang gusto nilang matuto ng ano di sa abot ng aking makakaya ... halimbawa makatapos man lang sila ng high school at makapasok sila ng trabaho di lalong maganda." (Mother)

"Ang ano ko na lang sa kanila habang ako'y nabubuhay ang gusto ko mapag-aral ko sila hanggang kaya ko. Kung nakatapos na sila at may mga trabaho na di bahala na sila sa sarili nilang mag-ano ... bumuhay." (Mother)

"Yun bang pag nakatapos siya maka-ano man lang siya sa mataas-taas na trabaho. Yun bang maka-ano siya sa ... hindi yung hirap ka sa paghahanap ng trabaho pag nakatapos ka. Kung hindi ka tapos mahirap humanap ng trabaho. Sa pabrika hindi ka tatanggapin. Hindi kagaya noong araw, ngayon iba na ngayon." (Mother)

"Inaanuhan namin siya na mag-aral. Para ... dapat ang bata kumbinsihin mong mag-aral mabuti para makatapos siya kahit na high school kung may pampa-aral ka. Sa dami nga rin ng mga anak namin ... si Ryan kung tutuusin makakatapos yan dahil maano naman talaga ang ano niya. Oo. Pero kung maka-ano kami pag-aaralin namin siya ng college. Pero kinukumbinsi namin siyang mag-ano sa pag-aaral. Para naman makakuha siya ng kursong gusto niya. Tapos puwede na siyang pumasok sa opisina. Kung mataas-taas ang kanyang napag-aralan o natapos puwede siyang pumasok kahit sa opisina, ganon. Hindi siya puro ganyan na lang." (Mother)

"Hinihintay nga naming magsabi siya, kasi kung kami, ayaw naman niya. Masama naman yung pipilitin namin siya. Kasi ilang taon nang laging nabagsak yan. Ayaw na ngang tanggapin sa eskuwela yan." (Father)

"Kasi nga kahit high school lang matapos niya para kung gusto niyang mag-college, madali na. O kaya kahit sa pabrika man lang makapasok. Kailangan sa pabrika high school graduate. Kaya gusto namin kahit maka-high school siya." (Father)

"Nung nakakaraan talagang pursigido siyang mag-aral at saka kaya namin pinilit na mag-aral, kaso nga lagi namang bagsak. Tapos nito ngang nakaraang pasukan sabi niya titigil muna siya. Kasi ang mga anak namin hindi namin masyadong napag-uukulan ng panahon na

maturuan sa pag- aaral, kasi lahat kami nagtatrabaho. Kasi pag inano namin yung ganon, sa trabaho naman kami kakapusin baka lalong hindi makapag-aral. Kaya kinakailangan sariling sikap na lang nila." (Father)

"Gusto rin niya at saka sinasabihan ko siya na kahit papaano na makapagtapos ka lang ng high school para makapasok ka ng pabrika. Kasi sa pabrika ang tinatanggap nila mga high school graduates. Sabi ko kung hindi ka makakapag-tapos ng high school wala, hanggang diyan ka na lang." (Step-father)

"Yun nga tinatanong nga niya sa akin kung mag- aaral pa siya, sabi ko, 'Oo, pag natapos mo yung high school at saka ka mag-trabaho pero kung sakaling tayo'y gigin-hawa, didiretso ka. Gusto rin niyang makapag-aral maski vocational course lang o kaya technical. Sa akin simple lang kung may kaya lang ako kahit pagtapusin ko lang sila ng mga vocational dahil yun lang ang alam kong maipapamana ko sa kanila." (Step- father)

"Siyempre gusto naming umunlad. Hindi naman yung mataas na mataas, yung nasa middle lang. Mahirap maghangad ng napakataas baka mamaya hindi mo maabot masakit pa sa kalooban mo yun." (Mother)

"Tama na yung mabuting mamamayan. Simpleng pangarap lang." (Father)

But there are also those who aspire to see their children go all the way through to college in the hope that their college diploma will land them a secure white-collar job. Apparently, all parents and children see education as a ticket to socio-economic mobility though some feel more daunted to dream and fail than the rest.

"Siyempre makatapos sila ng pag-aaral hanggang college. Hindi ko lang alam kung ano ang gusto niyang kurso. Sabi ko sa kanya bahala siya kung ano ang gusto niyang kurso. Kasi kung pipilitin mo tapos hindi naman sila maligaya sa ganong kurso, pagdating ng araw ikaw ang sisihin. Maganda yung sarili nilang kagustuhan, di ba?" (Mother)

"Pag halimbawa, pag nagkaroon ka ng pagkakataon na magka-pera tapos pag gusto mong mag-aral ng College ... Ang kagalingan ng tapos ka merong kang nakikita na may diploma ka." (Father)

"Kasi gusto ko ring yung mga anak ko na nakatapos ng high school mapag-aral ko sa college. May gusto ngang kumuha ng seaman sa kanila. Yung panganay ko nga gustong mag-aral sa college kaso wala kaming pera. Kaya sabi ko kahit high school lang ang matapos nila at may diploma makakapasok na rin sila ng maayos. Ngayon kung gusto nilang mag-aral pa at may pera naman puwede rin, bakit hindi, di ba? Kung ako lang ang masusunod at talagang meron kaming pera na mag-asawa siyempre gusto namin makatapos sila ng pag-aaral, meron silang degree. Para maginhawa rin ang trabaho nila, gusto ko nga sa may aircon sila magtrabaho para hindi mainit." (Mother)

"Kung sila'y makapagtapos magagamit nila yun para sa kinabukasan nila. Yun ang pangarap ko sa buhay ang makapagtapos sila. Kasi wala naman akong maipapamana sa kanila kungdi yun na lang bagay na yun, ang pag-aaral nila. Yun kasi ang pangarap ko sa buhay." (Mother)

"Ako, wala akong ibang pangarap kung hindi ang makatapos ang aking mga anak ng kanilang pag-aaral dahil yun ang talagang pamana ng isang magulang kahit na siya'y mawala. Yun lang ang gusto ko, ang makatapos sila ng pag-aaral para magkaroon sila ng magandang kinabukasan." (Mother)

"Kasi gusto ko na makatapos sila para pag dumating yung pagkakataon na magka-asawa sila may hanap-buhay sila, tulong silang mag-asawa." (Mother)

"Makatapos lang sila ng pag-aaral nila, tama na." (Mother)

"Kung anong gusto nilang matapos tulad ni Amy, gusto raw niya nag-o-office siya kaya sabi ko sa kanya na mag-aral siyang mabuti para makatapos siya." (Mother)

"Kung yayaman ba sila eh di, mas lalong maganda pero ako gusto ko lang talaga na makatapos sila, makapag-aral." (Mother)

"May ambisyon siya, gusto niya raw na makatapos siya at makapag-abroad. Matalino naman siya sa eskuwela. Kasi matataas ang grades niya dati." (Mother)

"Kung sakaling siya ay matapos at matutulungan niya kami na maahon kami sa hirap. Yung hindi kami sumala

sa oras, yung makatulong sa ibang mga anak ko, yung mahihirap." (Mother)

"Yun nga, ang makatapos siya para marating niya yung gusto niya." (Mother)

"Yung makatapos sila ... maka-karera. Kasi pag nag-asawa sila kanya-kanya na silang pamilya, maganda na ang buhay nila. Yun lang ang ipapamana ko sa kanila dahil wala naman akong ipapamana sa kanilang lupa at saka bahay." (Father)

"Ang pangarap ko sa kanila eh yung makatapos sila ng kanilang pag-aaral para madali silang makakuha ng trabaho. Yun nga, yung makakuha sila ng magandang trabaho pag sila'y nakatapos. Hindi yung diyan lang siya sa pabrika ng sapatos." (Mother)

"Kapag talagang may pera kahit mapagtapos ko man lang siya sa kolehiyo. Kung wala talaga eh di, kahit high school na lang. Dahil sinasabi ko nga sa kanya na mag-aral siyang mabuti kung sakaling magkakaroon tayo ng ano pag-aaralin kita ng seaman." (Step-father)

"Sana gumanda ang takbo ng buhay namin, ganon. Kung sa pangarap hindi kami mauubusan ng pangarap, gabi-gabi kami nangangarap. Yun nga lang hanggang pangarap na lang kami." (Father)

"Hindi, para sa akin kung pangarap lang talaga eh di yung magandang kinabukasan para sa kanila. Hindi sila sumasala sa oras at saka may mga kaunting ipon." (Step-father)

"Kasi kung maaari lang at akong masusunod, gusto ko maging maganda ang buhay nila. Yung magkaroon sila ng magandang kinabukasan katulad ng halimbawa hindi kagaya ko, eto nakitira sa silong. Ngayon kung sila ika nga ay makatapos, pero ang kaya ko hanggang high school lang, hirap na hirap pa ako. Kung puwede nga lang mapag-college ko sila para ika nga makaranas ng ginhawa sa buhay dahil sila ay may trabaho. May magandang suweldo, makakabili sila kahit kapisang lupa. Makakapagawa sila kahit kapisang bahay na masasabi nilang kanila. Yung isang kaligayahan ng isang magulang na makita mo ang anak mo na kahit kapisaso may sarili. Hindi ng kagaya sa akin ay nakikitira lang. Habang panahong nakikitira." (Mother)

21. In addition to education for their children, parents dream of owning a piece of land and building their own house. Some of them even hope to put up their own business.

"Makapag-trabaho siya, gumanda ang kanyang buhay. Pag nakatapos at makapag-tarabaho siya di kahit na mag-asawa na siya." (Mother)

"Kasi naglalakihan na yang mga anak ko gusto ko may sarili na kaming bahay at saka gusto ko lang kung halimbawa, magkakaroon sila ng sariling pamilya yung magkaroon sila ng magandang pamumuhay. Basta makita ko lang sila na nasa maayos tuwang-tuwa na ako kahit wala akong pera basta maayos yung kalagayan nila, okey lang sa akin." (Mother)

"Ang sa akin yung guminhawa sila. Lalo na itong bahay kung sakaling ako'y susuwertehin ipapa-ayos ko ito. At saka yung hindi kami magkasakit kahit na kami ganito isang kahig isang tuka kumpleto na rin kami. Kung yayaman ba tayo eh di lalong magaling kaya lang hangganan na lamang kung saan tayo makakarating." (Father)

"Oo, importante yan. Katulad naming mahihirap yun (edukasyon) lang siguro ang mai-aano namin sa kanila yung may matutunan sila, makatapos sila ng pag-aaral. Kung sakaling magka-pamilya sila meron silang mai-aano, di ba? Sa ngayon kasi talagang kami'y kapos. Hindi ko pa naaano nga yung kailangan ng mga bata sa eskuwela. May gustong mag-aral hindi ko pa mapag-aral. Talagang ang ano namin pera. Yung pag-aaral nila, yung may maganda kang trabaho, may maganda kang kabuhayan, may bahay at lupa ka na sarili mo at saka yung makapagtapos ang mga anak mo." (Mother)

"Yung mapapagawa namin itong bahay, may konting negosyo, di ba? Yung may mapagkukunan ka ng ... pag kailangang bumili ng mga kailangan ng mga anak mo meron ka ng mapagkukunan. Hindi yung mag-iisip ka pa, minsan sasakit pa ang ulo mo pag wala. Minsan hindi na ako nag-iisip." (Mother)

"Ang pangarap ko magkaroon ako ng sariling lupa kahit kapisaso, matayuan kahit na isang maliit na kubo." (Mother)

"Gusto kong magkaroon ng sariling bahay, magkaroon ng matatag na hanapbuhay, mapag-aral ko ang mga anak ko

sa abot ng makakaya ko. Nagpapasalamat ako sa Panginoon at nabigyan kami ng biyaya." (Mother)

"Gusto ko talaga na makabili ng bahay at lupa kaya kaming mag-asawa nagtutulungan kaming dalawa pero siyempre ang uunahin niyo muna ngayon yung makatapos ang mga bata." (Father)

"Una, ang gusto ko sana magkaroon ng lupa. Pangalawa, magkaroon ng bahay. Pangatlo, makatapos sa pag-aaral ang mga anak ko at ng magkaroon sila ng magandang kinabukasan. Pang-apat, kung maaari sana hindi kami magkakasakit. Panglima, maging maayos ang aming buhay. Simple lang naman ang gusto ko eh. Hindi na ako naghahanap ng kahit ano pa." (Mother)

"Magkaroon ng puhunan sa sapatos, kasi ang aming materyales puro utang. At saka ang mga anak ko kung maaari makatapos ng pag-aaral dahil mahirap talaga ang walang pinag-aralan. Mahirap ang hindi tapos, ako, elementary graduate lang ako. Mahirap din talaga pag sa sapatos ka lang aasa. Mahirap mamasukan pag wala ka talagang natapos. Kasi pana-panahon lang ito, hindi naman pirmi ang takbo. Kung hindi pana-panahon ito, magandang negosyo itong sapatos." (Father)

"Kung tutuusin mas gusto ko ang nag-a-abroad. Pag naka-ipon ako gusto kong magtayo ng konting negosyo, kagaya ng kainan. Kasi sa catering department ako, food services doon sa abroad, sa hospital. Kaya yun ang pangarap ko." (Mother)

Interestingly, most children pine for a job or career that is starkly different from their current work. Some of their aspirations are to be a:

- seaman;
- businessman or businesswoman;
- mechanic;
- doctor;
- accountant;
- lawyer; or
- teacher.

But ultimately, the children confess that they hope for an easier and a more comfortable life for themselves, their parents, and even their future family.

"Gusto ko ring magkaroon ng bahay at lupa at saka kotse." (I-23-12)

"Magsisikap ako para magkaroon kami ng maginhawang buhay. Magsisikap ako para magkaroon ng bagong buhay. Yung mga magulang ko. Kasi hirap na hirap na sila." (I-23-2/5)

"Para makatulong sa mga magulang para guminhawa naman ang buhay nila." (I-22-12)

"Para makatulong sa magulang." (I-22-10)

"Para pagdating ng ... para pag nag-asawa ka na, may trabaho kang maayos." (I-22-9)

ANNEX 1
FOCUS GROUP DISCUSSION GUIDE

A. INTRODUCTION

1. Brief introduction on purpose of meeting; discussion rules and confidentiality of survey.
2. Brief introduction on moderator and participants.

B. GENERAL INFORMATION ABOUT RESPONDENTS

3. Personal circumstances
 - where live and study
 - size of the family, i.e. number of siblings and whether have single parent or two parents
 - roles of family members specially in supporting the family (in the context of child work)
 - group affiliations (e.g., youth movements)
 4. Describe routine on ordinary weekday
 - how spend working hours
 - how many hours spent on studies, work, recreation, if any
 - are there participants who have stopped schooling because of work
 5. Describe routine on weekend
 - how spend waking hours
 - how many hours spent on studies, work, recreation, if any
 6. Work conditions
 - place of work
 - whom do they work for; who supervises work
 - how many hours devoted to work per week
 - are they assigned particular days/week/year to work
 - tasks responsible for/assigned to
 - who are the other people engaged in the business/enterprise
 - remuneration/reward for working, if any, e.g. meals, board, schooling
 - what do they do with earnings: are earnings saved for the future/given to parents or siblings/spent on personal needs
 - any other sources of remuneration/reward
 - description of work area
 - significant experiences related to work
-

7. Attitudes toward work
 - motives for working (i.e. does work enable children financially to remain in school)
 - likes and dislikes
 - perceived value, if any
 - perceived hazards at work (physical, intellectual, social) and steps taken or intended to remove hazards; do they use any safety equipment/gadgets
 - do they find it stressful/exhausting/boring/risky/strenuous
 - has respondent suffered from illness or accident due to work
8. List to improve children's work conditions
9. Attitudes toward studies
 - perceived value, if any
 - motives for studying
 - how does work interfere with studies; has it prompted them to drop out at any point in time
 - whether or not work has adversely affected their studies
10. Aspirations for the future
 - a. marriage and family
 - b. career
 - c. social status
 - d. professional achievement/success/recognition
 - standards by which success will be measured (use projective techniques to draw feelings)
11. Ten top priorities in life

C. OTHER INFORMATION

12. General information on respondents' other interests, i.e. whether have opportunities to engage in/pursue:
 - sports activities
 - partying
 - tastes in music
 - holidays/summer vacation
 - any artistic bent
 13. Perceived prevalent socio-economic problems and sources of awareness
 14. Preferred or trusted sources of information
-

ANNEX 2
DISCUSSION GUIDE FOR IN-DEPTH INTERVIEW

A. INTRODUCTION

1. Brief introduction on purpose of meeting; discussion rules and confidentiality of survey.
2. Brief introduction on interviewer and interviewee

B. GENERAL INFORMATION ABOUT RESPONDENTS

3. Personal circumstances
 - where work
 - size of the family, i.e. whether single parent or two parents;
 - number of children
 - roles of family members in supporting the family
 - how the different family members apportion their time between work and studies or between work and other household duties
 4. Describe routine on ordinary/weekday
 - how spend waking hours
 - how many hours for work in a day
 5. Describe routine on weekend
 - how spend waking hours
 - how many hours spent on work, recreation, if any
 6. Work conditions
 - whom do they work for; who supervises work
 - how many hours devoted to work per week
 - do they assign family members particular days/week/year to work
 - what tasks are different family members responsible for/assigned to
 - who are the other people engaged in the business/enterprise
 - remuneration/reward for working, if any (meals, board, schooling, etc.); do they give remuneration/reward to other family members who work in the enterprise
 - description of work area
 - significant experiences related to work
-

7. Attitudes toward work
 - motives for making children work (i.e., does work enable children financially to remain in school)
 - likes and dislikes about work
 - likes and dislikes about making family members contribute to the work
 - perceived value, if any
 - perceived hazards at work (physical, intellectual, social) and steps taken or intended to remove hazards; do they use any safety equipments/gadgets
 - do they find it stressful/exhausting/boring/risky/strenuous themselves
 - do they perceive it as stressful/exhausting/boring/risky/strenuous for their working children
 - has respondent or any of family member suffered from illness or accident due to work
8. List to:
 - improve their life
 - improve work conditions for themselves; and for their working children
9. Attitudes toward their children's schooling
 - perceived value, if any
 - motives for letting their children study/making their children stop studying
 - whether or not they think work interferes with their children's studies; has work prompted their children to drop out at any point in time.
10. Aspirations for the future
 - a. family/children's future
 - b. work
 - c. social status
 - d. standards by which success will be measured (use projective techniques to draw feelings)
11. Ten top priorities in life

The International Labour Organization (ILO) launched the Interdepartmental Project on the Urban Informal Sector in three key cities of the world, namely, Metro Manila in the Philippines, Bogota in Colombia and Dar es Salaam in Tanzania. The project was implemented over a period of two years, 1992-1994, and it involved the combined efforts of ILO's technical departments and field staff as well as its various local partners. Throughout the duration of the project, ILO and its partners explored and experimented with approaches which would enhance the productivity of informal sector operators as well as their access to social security and improved working conditions. Together, they sought to lay the grounds for a consensus on priority action for the development and integration of the informal sector into the organized sector of the economy.

In Metro Manila, the project generated a series of 15 reports based on its assessments, and these in turn were instrumental in conceptualizing the subsequent action programmes. This particular document is part of the assessment report series. The complete list follows.

1. A Monograph on the Urban Informal Sector in Metro Manila
2. A Background Paper on the Informal Sector in the Philippines
3. Report of the ILO Inception Mission to Metro Manila
4. People with Disabilities in the Urban Informal Sector
5. Snapshot of Working Conditions in the Urban Informal Sector
6. Informal Sector: Labour Laws and Industrial Relations
7. A Study of Self-Help Associations in Metro Manila
8. Assessing the Efficiency and Outreach of Urban Micro-Finance Schemes
9. Feasibility Study for the Establishment of a Common Facility Center in Marikina
10. Child Workers in Footwear Manufacturing in Marikina
11. Subcontracting in Metro Manila: Operations and Perspectives
12. Formalization of Enterprises through Registration
13. Process of Formalization and Informalization: Selected Cases
14. Women as Caregivers and Breadwinners: A Report on Community-Based Child Care for Women in the Informal Sector
15. The Urban Informal Sector Survey in Metro Manila: Report on Survey Findings